

EOC
EUROASIAN
ONLINE
CONFERENCES

SPAIN CONFERENCE

**INTERNATIONAL CONFERENCE ON
SUPPORT OF MODERN SCIENCE AND
INNOVATION**

Google Scholar

zenodo

OpenAIRE

doi • digital object
identifier

eoconf.com - from 2024

INTERNATIONAL CONFERENCE ON SUPPORT OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION: a collection scientific works of the International scientific conference – Madrid, Spain, 2026, Issue 1.

Languages of publication: Uzbek, English, Russian, German, Italian, Spanish,

The collection consists of scientific research of scientists, graduate students and students who took part in the International Scientific online conference «**INTERNATIONAL CONFERENCE ON SUPPORT OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION**». Which took place in Spain, 2026.

Conference proceedings are recommended for scientists and teachers in higher education establishments. They can be used in education, including the process of post - graduate teaching, preparation for obtain bachelors' and masters' degrees. The review of all articles was accomplished by experts, materials are according to authors copyright. The authors are responsible for content, researches results and errors.

MUSIQAVIY SENSOR QOBILIYATINI ANIQLASH USSULARI

Nazarova Marjona

Qashqadaryo viloyati Qarshi Davlat universiteti San'atshunoslik fakulteti
musiqiy ta'lim yo'nalishi 025-12-guruh 1-kurs bakalavr talabasi

Tel: (88) 300-25-45 abduhalikovamarhabo1971@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada musiqani o'rgatishda o'qituvchining asosiy vazifasi bolalarning musiqiy sezgi va idrokini shakllantirish, musiqaviy sensor qobiliyati darajasini aniqlash va rivojlantirish nazariy va amaliy jihatlarini. Diagnostika natijasiga ko'ra, o'quvchilarning musiqaga bo'lgan qobiliyatlari bo'yicha individual yondashuvni tashkil etish, ularning qiziqish va imkoniyatlariga mos mashg'ulotlarni tanlash doir samarali usullar, hayotiy misollar va dolzarb takliflar bayon qilingan.

Kalit so'zlar: Sensor qobiliyat, sezgi, idrok, musiqaviy sensor, individual yondashuv.

Аннотация: В данной статье рассматриваются теоретические и практические аспекты формирования музыкальной интуиции и восприятия у детей в процессе обучения музыке, уровень музыкальных сенсорных способностей и их развитие. На основе результатов диагностики, эффективных методов, примеров из реальной жизни и современных предложений по организации индивидуального подхода к музыкальным способностям учащихся описывается подбор занятий, соответствующих их интересам и возможностям.

Ключевые слова: Сенсорные способности, интуиция, восприятие, музыкальный сенсор, индивидуальный подход.

Abstract: This article examines the theoretical and practical aspects of developing musical intuition and perception in children during music education, as well as the level of musical sensory abilities and their development. Based on diagnostic results, effective methods, real-life examples, and current proposals for organizing an individualized approach to students' musical abilities, the article describes the selection of lessons that match their interests and abilities.

Keywords: Sensory abilities, intuition, perception, musical sensor, individualized approach.

Bugungi kunda ta'lim tizimida musiqaning o'рни juda katta. Prizedentimiz tomonidan musiqiy ta'lim-tarbiya sohasini rivojlantirish yuzasidan olib borilayotgan islohotlar natijasida maktabgacha ta'lim muassasalari, umumta'lim maktablari va ixtisoslashtirilgan musiqa maktablarida musiqiy tarbiya sifatini oshirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Shu munosabat bilan musiqaviy sensor qobiliyatni aniqlash va uni rivojlantirish masalasi dolzarb ilmiy-pedagogik muammolardan biriga aylandi.

Musiqa san'ati insoning estetik didini shakllantirish, hissiy dunyosini boyitish va ma'naviy rivojlanishida katta ahamiyat kasb etadi. Musiqiy idrok, musiqani tinglash va ijro etish jarayoni inson sezgi organlari orqali amalga oshadi.

Shu bois musiqani o'rganishda sensor qobiliyatlarning tutgan o'rni beqiyosdir. Sensor qobiliyat- bu insonning borliqni sezgi a'zolari yordamida idrok etish, farqlash va tahlil qilish qobiliyatidir. Musiqaviy sensor qobiliyati esa tovush balandligi, dinamika, ritm, tembr, lad kabi musiqiy ifoda vositalarini sezish, taqqoslash va eslab qolish qobiliyatidir.

Musiqani o'rgatishda o'qituvchining asosiy vazifasi bolalarning musiqiy sezgi va idrokini shakllantirishdir. Buning uchun avvalo ularning musiqaviy sensor qobiliyati darajasini aniqlash zarur. Diagnostika natijasiga ko'ra, o'quvchilarning musiqaga bo'lgan qobiliyatlari bo'yicha individual yondashuvni tashkil etish, ularning qiziqish va imkoniyatlariga mos mashg'ulotlarni tanlash mumkin. Shu sababli, musiqa mashg'ulotlarida musiqaviy sensor qobiliyatni aniqlash va rivojlantirish nazariy va amaliy jihatdan muhim hisoblanadi.

Musiqaviy sensor qobiliyat - bu shaxsning musiqaviy tovushlarni sezish, idrok etish, farqlash va esda saqlashga qaratilgan mahsus psixologik-pedagogik qobiliyatidir. U insonning tug'ma imkoniyatlari asosida shakllanadi va tarbiya hamda ta'lim jarayonida rivojlanib boradi. Ilmiy adabiyotlarda musiqaviy eshituv, ritmik sezgirlik va emotsional idrokning uyg'unligidan ibborat murakkab jarayon sifatida talqin etiladi. Psixolog A.V.Petrovskining fikricha, sensor qobiliyatlar sezgi organlari orqali olinadigan ma'lumotlarni aniqlik bilan farqlash hamda ongda qayta ishlash ko'nikmasidir. Musiqiy idrok esa umumiy sensor qobiliyatlarning musiqaga xos ko'rinishi sifatida shakllanadi. B.Teplov musiqiy qobiliyatlar nazariyasida musiqaviy sensor - qobiliyatni musiqaning elementlarini - baland-past tovushlar, dinamika, tembr, ritm, lad, ohangmi aniqlash va farqlash imkoniyati sifatida izohlaydi.

Musiqaviy sensor qobiliyatning shakllanishida quyidagi omillar muhim rol o'ynaydi:

- tug'ma fiziologik imkoniyatlar - eshitish sezgisi va nerv tizimining rivojlanganligi;
- ijtimoiy muhit - bolaning musiqa bilan erta tanishuvi, oiladagi musiqiy muhit;
- ta'lim-tarbiya jarayoni - musiqa mashg'ulotlarining tizimli tashkil etilishi;
- motivatsiya va qiziqish - musiqaga bo'lgan ehtiyoj va ichki ishtiyoq.

Musiqaviy sensor qobiliyatining rivoji nafaqat musiqiy ta'lim uchun, balki bolaning umumiy intellektual va ruhiy kamoloti uchun ham muhimdir. Chunki musiqa hissiyotni uyg'otadi, tafakkurni faollashtiradi, diqqat va xotirani mustahkamlaydi, estetik didni shakllantiradi.

Musiqaviy sensor qobiliyatni quyidagi asosiy turlarga ajratish mumkin:

1.1. Musiqiy eshituv qobiliyati

Bu musiqaviy sezgirlikning eng muhim turi hisoblanadi. U ikki ko'rinishda namoyon bo'ladi:

- ✓ nisbiy eshituv - tovushlarning bir-biriga nisbatan baland yoki pastligini farqlash;
- ✓ mutloq eshituv - tovush balandligini hech qanday tayanch tovushsiz aniqlash(kam uchraydi).

1.2. Ritmik sezgirlik

Ritm musiqaning asosiy elementlaridan biridir. Ritmik sezgirlik bu:

- ✓ ohangdagi tezlik o'zgarishlarini sezish;
- ✓ musiqiy zarbani aniq his qilish;
- ✓ ritmni takrorlash va davom ettirish qobiliyatlaridan iborat.

1.3. Lad-tonallikning sezish qobiliyati

Lad - musiqaning ohangiy tuzilishidir. Ushbu qobiliyat orqali o'quvchi kuyning kayfiyatini (quvonchli, mungli, tantanali) sezadi.

1.4. Tembrni farqlash qobiliyati

Har bir musiqa asbobi va inson ovozi o'ziga xos tembrga ega. Tembrni farqlash - bu tovush manbasini aniqlash, ijrovchi ovozidagi farqlarni sezish, orkestrlash elementlarini tushunishga yordam beradi.

1.5. Musiqiy xotira

Bu musiqiy obrazlar, kuylar, ritmlar va akkordlarni eslab qolish va qayta tiklash qobiliyatidir. Musiqiy faoliyatda bu qobiliyat muhim ahamiyatga ega bo'lib, ayniqsa qo'shiq yodlash jarayonida namoyon bo'ladi.

1.6. Musiqiy emotsional sezgirlik

Bu musiqaning hissiy ta'sirini sezish, musiqadan zavq olish va kayfiyatini his qilish qobiliyatidir. Ushbu qobiliyat insonning estetik tarbiyasida asosiy o'rin tutadi.

Maktabgacha va boshlang'ich ta'limda musiqaviy sensor qobiliyatni aniqlash mezonlari.

Musiqaviy sensor qobiliyatni aniqlash, ya'ni diagnostika qilish maktabgacha ta'lim tashkilotlari va boshlang'ich ta'limda juda muhim ahamiyat kasb etadi. Bu orqali bolalarning musiqaga bo'lgan tabiiy layoqati, eshituv sezgirligi, ritmik idroki va musiqaviy fikrlash darajasi aniqlanadi. Natijada o'qituvchi har bir o'quvchi bilan individual ishlash imkoniyatiga ega bo'ladi.

1.7. Diagnostika mezonlari

Pedagogik-amaliyotda bolalarning musiqaviy sensor qobiliyati quyidagi mezonlar asosida aniqlanadi:

Mezoni	Tavsifi
Tovush balandligina farqlash	Baland va past tovushlarni ajrata olishi
Ritmni sezish	Oddiy ritmik shakllarni takrorlashi
Tembrni idrok etish	Turli musiqa asboblari tovushini farqlash
Dinamikani tushunish	Kuchli va past tovushlarni ajratish
Musiqiy xotira	Oddiy kuylarni eslab qayta kuylashi
Emotsional sezgirlik	Musiqaning kayfiyatini to'g'ri aniqlashi

1.8. Baholash darajasi

Bolalarning musiqaviy sensor qobiliyatini 3 daraja asosida baholash:

- ✓ YUQORI DARAJA - musiqiy topshiriqlarni tez va aniq bajaradi, ritmni bemalol ushlaydi, eshituv xotirasi kuchli, musiqa bilan qiziqadi.

✓ O‘RTACHA DARAJA - ba‘zi topshiriqlarda qiy lanadi, lekin o‘qtuvchi ko‘magida bajaradi, musiqiy idrok shakllanib boradi.

✓ PAST DARAJADA - ritmni ush lashda qiynaladi, tovushlarni farqlay olmaydi, musiqaga bo‘lgan qiziqish sust.

1.9. Yosh xususiyatlari

✓ 3-4 yosh: tovushlarni eshitish orqali farqlash boshlandi.

✓ 5-6 yosh: ritmik sezgirlik rivojlanadi, sodda qo‘shiqlarni eslab kuylay oladi.

✓ 7-10 yosh: musiqiy xotira va ijodiy idrok mustahkamlanadi, musiqiy fikrlash shakllandi.

Musiqaviy sensor qobiliyatni aniqlashda pedagoglar maxsus diagnostik mashqlar va testlardan foydalanadilar. Diagnostika o‘quvchini sinovdona o‘tzakish emas, balki uning qobiliyat darajasini aniqlash va individual yondashuvni belgilash uchun xizmat qiladi.

2.O‘quvchilarda musiqaviy sensor qobiliyatni rivojlantirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar. Musiqaviy sensor qobiliyat tug‘ma emas, balki muntazam mashg‘ulotlar orqali shakllanadi va rivojlanadi. Shu bois musiqa o‘qtuvchisining pedagogik yondashuvi, qo‘llaydigan metodlari va mashg‘ulotlarni tashkil etish mahorati juda muhimdir. Quyida sensor qobiliyatni rivojlantirishga yordam beradigan samarali usullar keltiriladi.

a) Ritmni rivojlantirish mashqlari: ritmik o‘yinlar qo‘llash: ”Qarsak bilan javob ber”, ”Ritmni takrorla”, bolalarni she‘r va musiqani uyg‘unlashtirishga o‘rgatish.

✓ Metronom bilan ishlash, maromni saqlash ko‘nikmalarini shakllantirish.

b) Eshituv idrokini rivojlantirish mashqlari: pianinoda tovush juftliklarini chalib farqlash mashqlari. ”Qaysi tovush ortdi yoki pasaydi?” kabi savollarga javob topish. Tez-tez solfedjio mashqlarini o‘tkazish.

v) Tembrni sezishni rivojlantirish: turli asboblarni tinglash va nomini topish, audio yozuvlar orqali farqlashni o‘yinlari tashkil qilish, asboblarning tovushini taqqoslash mashqlari.

g) Musiqiy xotirani rivojlantirish: oddiy qisqa kuylarni eslab kuylash topshiriqlari, qo‘shiqlarni bo‘lin-bo‘lib yodlash texnologiyasi, kuyni davom ettirish mahqlari (“Kuyni davom et...”)

d) Emotsional sezgirlikni oshirish usullari: musiqa tinglash mashg‘ulotlarini muntazam o‘tqazish, tinglangan musiqa haqida o‘quvchilarning fikrini so‘rash, ”musiqaga mos rasm” metodidan foydalanish.

e) O‘yin texnologiyalaridan foydalanish

Bolalar musiqani eng yaxshi o‘yin jarayonida o‘zlashtiradilar: qo‘shiqlar zanjiri, kim tez takrorlaydi, melodiya topish o‘yini .

Individual yondashuvda har bir bola o‘z qobiliyatiga ko‘ra o‘rganadi, shu sabab:

- kuchli o‘quvchilar bilan murakkab vazifalar berish;

- qiynlanadigan bolalarga sodda mashqlar berish va rag‘batlantirish metodini

qo'llash zarur.

Bu tavsiyalar musiqiy mashg'ulotlar samaradorligini oshirishga va o'quvchilarni musiqaviy jihatdan rivojlantirishga xizmat qiladi.

Musiqaviy sensor qobiliyat - bu o'quvchilarning musiqani eshitish, idrok etish, farqlash va tahlil qilish imkoniyatini belgilovchi muhim psixologik-pedagogik ko'rsatkichdir. U musiqiy ta'limning poydevori hisbolanib, ritmni his qilish, ohangni ajratish, tembrni farqlash, dinamikani sezish va musiqiy xotirani rivojlantirish orqali shakllanadi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, musiqaviy sensor qobiliyatni aniqlash va to'g'ri rivojlantirish o'quvchilarda nafaqat musiqiy layoqatni kuchaytiradi, balki ularning estetik didi, diqqat, xotira, hissiy madaniyat va ijodkorlik salohiyatining o'sishiga ham ta'sir ko'rsatadi. Shu bois musiqa mashg'ulotlarida sensor qobiliyatni rivojlantirish bo'yicha tizimli yondashuv muhim o'rin tutadi.

Musiqa o'qituvchisining professional yondashuvi, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, musiqiy o'yinlar, interaktiv mashqlar va AKT vositalaridan foydalanish musiqiy sensor qobiliyatni samarali rivojlantirish imkoniyatini beradi. Shuningdek, har bir o'quvchiga individual yondashuv, ularning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olish yuqori natijaga erishishning asosiy shartidir.

Shunday qilib, musiqiy sensor qobiliyatni aniqlash va rivojlantirish - musiqiy tarbiya jarayonining ajralmas bo'lagi bo'lib, u musiqaga qiziqadigan va musiqiy madaniyatga ega bo'lgan barkamol shaxsni tarbiyalashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Aliev Y.B. Bolalarni musiqiy tarbiyalash usuli (bolalar bog'chasidan boshlang'ich maktabgacha). - Voronej; NPO MODEK, 1998 yil.
2. Zimina A.N. Yosh bolalarni musiqiy tarbiyalash va rivojlantirish asoslari. - M.: Vldos, 2000 yil
3. Praslova G.A. Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun musiqa ta'limi nazariyasi va metodikasi. - SPb.: Bolalik matbuoti, 2005 yil.
4. O.P. Radinova va boshqa maktabgacha yoshdagi bolalarning musiqiy ta'limi. - M.: Akademiya, 1998 yil.